

2012

OUDE DORPSWEG, VARSENARE

Archeologisch onderzoek
t.h.v. de Oude Dorpsweg te
Varsenare

Auteurs:
Elisabeth Van Besien, Jan
Huyghe & Stefan Decraemer

Opdrachtgever:

NV Durabrik
Landegemstraat 10
9031 Drongen

Titel:

Archeologisch onderzoek t.h.v. de Oude Dorspweg te Varsenare.

Versie:

Eindrapport

Auteur:

Elisabeth Van Besien, Jan Huyghe & Stefan Decraemer

Raakvlak:

Komvest 45
8000 Brugge
T +32 [0]50 44 50 44
F +32 [0]50 61 63 67
E info@raakvlak.be
www raakvlak.be

Periode veldwerk:

Januari 2009 – april 2010

Veldmedewerkers:

Serge Van Liefferinge, Regy Poppe, Amaury Cogels, Jurgen van de Walle, Elisabeth Van Besien, Jan Huyghe & Stefan Decraemer.

Digitalisering & opmaken kaarten:

Nico Inslegers

Vergunningsnummers:

2009/332 en 2009/338

Inhoudstabel

1. Situering van het projectgebied.....	3
2. Historische achtergrond.....	6
3. Bodemkundige achtergrond.....	10
4. Onderzoeksresultaten	11
4.1 Proefonderzoek.....	11
4.1.1 Conclusie.....	14
4.2 Opgraving.....	15
4.2.1 Resultaten.....	16
4.2.1.1 Bewoningssporen.....	16
4.2.1.2 Het aardewerk.....	20
4.2.1.3 Conclusie	21
5. Algemeen besluit.....	22
6. Bibliografie	22

1. Situering van het projectgebied

Naar aanleiding van een nieuw aan te leggen verkaveling aan de Oude Dorpsweg in Varsenare (gemeente Jabbeke, provincie West-Vlaanderen), heeft Raakvlak in samenspraak met de projectontwikkelaar Durabrik een archeologisch onderzoek uitgevoerd.

De verkaveling zal bestaan uit 46 loten voor individuele bewoning, 1 lot voor sociaal wonen en 2 loten voor een meergezinswoning.

Het projectgebied bevindt zich op zo'n 200 meter ten oosten van de Mauritiuskerk, op een binnenterrein tussen de Oude Dorpsweg, de Koning Albertstraat en de Sint-Sebastiaanstraat. De nieuwe verkaveling zal ontsloten worden via een nieuw aan te leggen weg die in het oosten aansluit op de Oude Dorpsweg. De percelen 292m, 292r, 292p, 295v2, 297c, 325v, 326h2 en 317w afdeling 4 sectie C maken deel uit van het projectgebied.

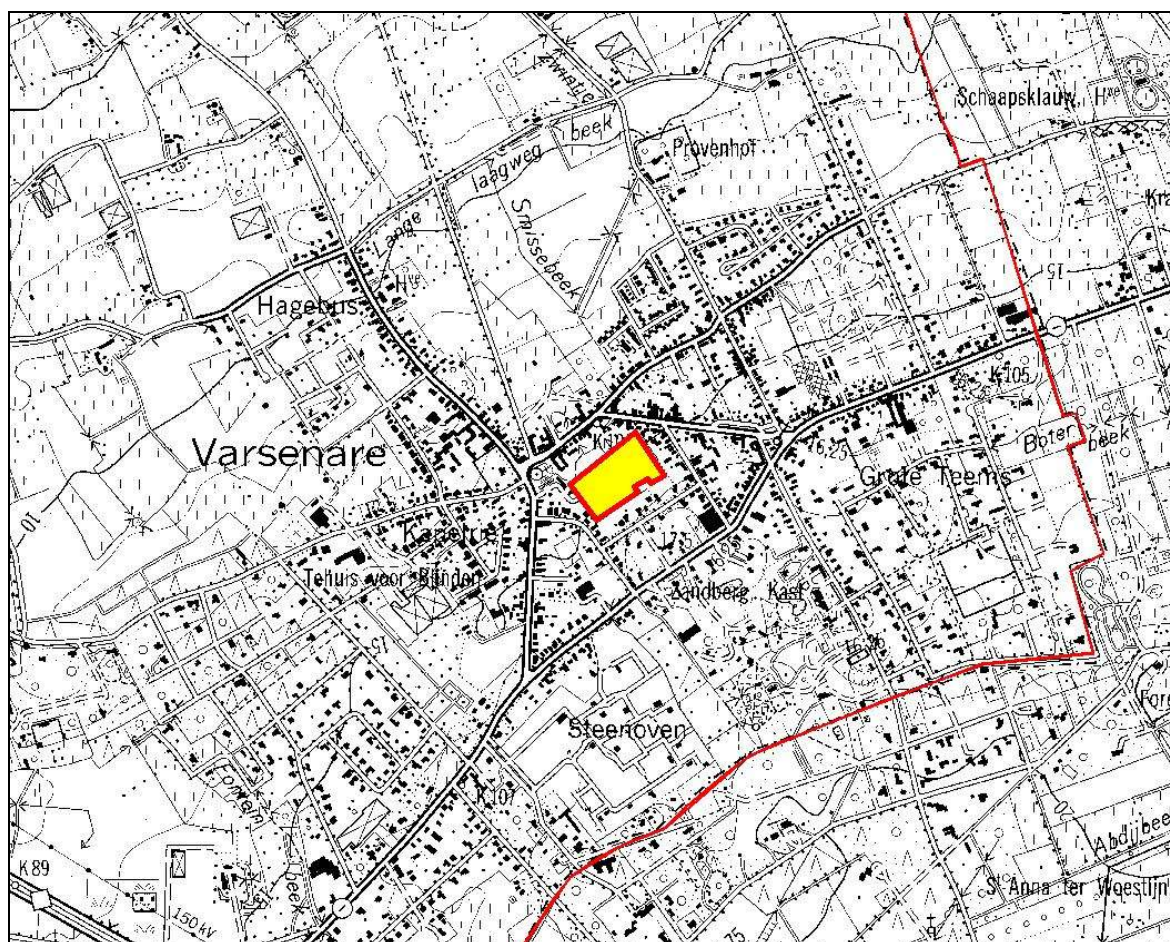

Fig. 1 Situering van het projectgebied op de topografische kaart (1:10.000)

Om bij de start der werken niet voor onaangename verrassingen te komen staan, is in een eerste fase begin december 2009 een proefonderzoek uitgevoerd. Het doel van het onderzoek was het inventariseren en waarden van potentiële archeologische resten, die door de geplande werken zullen worden verstoord of verdwijnen. Deze resultaten worden geëvalueerd teneinde het voordien ongekende, archeologisch potentieel in de bodem vast te stellen en indien nodig een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving aan te bevelen.

Op basis van het proefonderzoek werden bepaalde zones uitgelicht die een verder onderzoek vereisten. Het vervolgonderzoek werd zo ingepland dat de start van de inrichtingswerken voor de verkaveling niet in het gedrang kwam. In een eerste fase begin januari 2010 werd het onderzoek ter hoogte van de geplande wegenis uitgevoerd. In maart – april werd de tweede fase van het onderzoek afgerond.

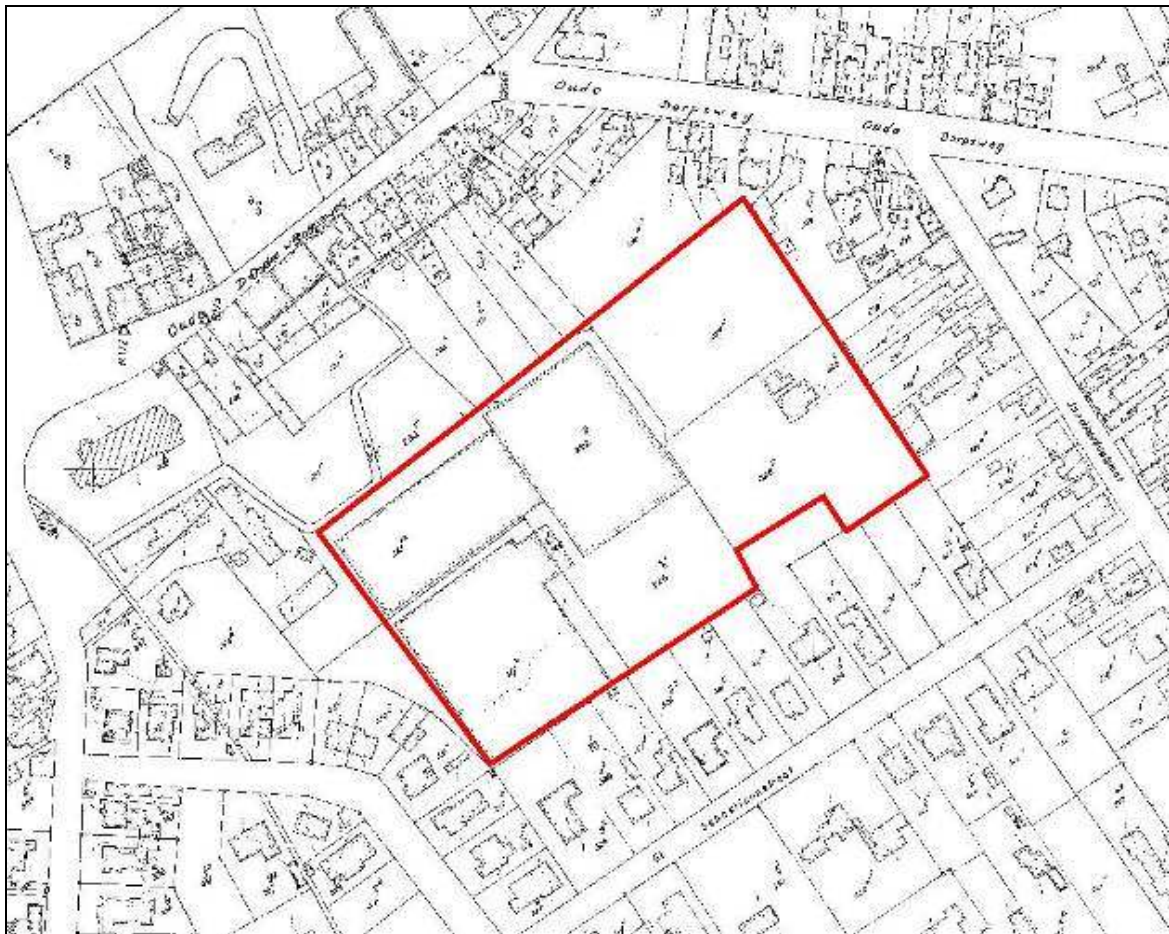

Fig. 2 Het projectgebied (rood) op het kadaster.

Bij de aanvang van het project werd het terrein nog grotendeels ingenomen door serres voor tuinbouw met bijhorende waterreservoirs en een stookinstallatie. Pas na afbraak van de serres kon gestart worden met het proefonderzoek. In het oostelijke deel van het terrein waren een aantal tennisvelden met bijhorende accommodatie aangelegd. De rest was in gebruik als weiland. (zie figuur 3)

2. Historische achtergrond

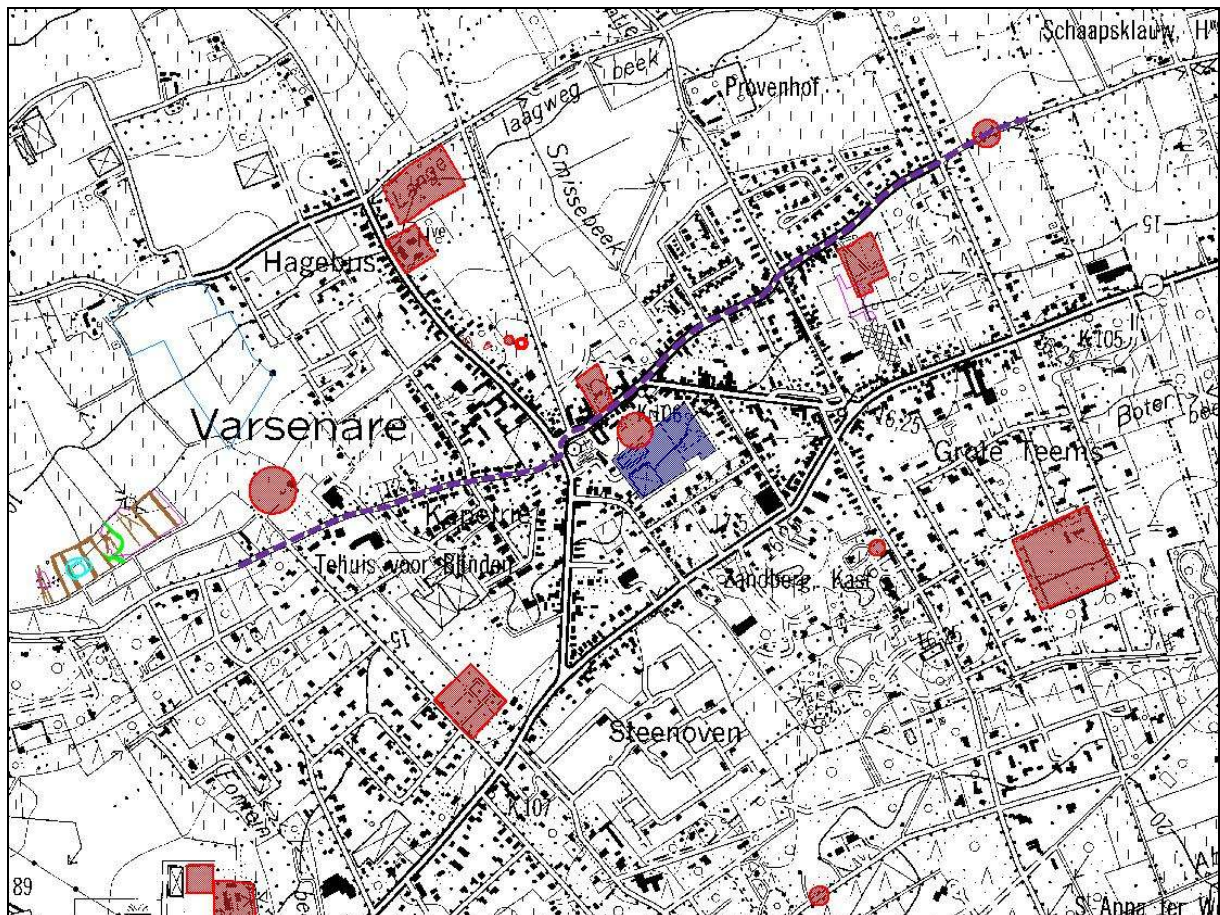

Fig. 4 Het projectgebied (blauwe arcering) ten opzichte van de archeologische structuren opgenomen in de CAI (rode arcering), de Zandstraat (paarse onderbroken lijn) en archeologische sporen herkend op luchtfoto's.

Tussen Oudenburg en Brugge, op de zandrug die de grens vormt tussen polders en de zandstreek, zijn in het verleden herhaaldelijk archeologische sporen aangetroffen. De meeste sporen bevinden zich voornamelijk langs de Zandstraat die zeker in de Romeinse periode een belangrijke verbindingssas vormde tussen de (militaire) centra van Oudenburg en Aardenburg. Langs het wegtracé zijn ook resten van grafheuvels aangetroffen. Deze circulaire grafmonumenten kunnen in de bronstijd worden geplaatst wat erop wijst dat de Zandstraat ook voor de Romeinse periode van belang was. De bewoners van de nederzettingen langs deze weg konden van twee landschappen profiteren. Enerzijds konden zij schapen hoeden en zout winnen in het met kreken doorsneden schorregebied; anderzijds werd er gejaagd in de bossen van Binnen-Vlaanderen.

Op de grens van Sint-Andries en Varsenare komt de Romeinse weg de gemeente Jabbeke binnen. Ze volgt het tracé van de huidige Zandstraat tot in het centrum van Varsenare en gaat dan als de Oudenburgweg verder richting Jabbeke. Het oude tracé wordt ter hoogte van de E40 verstoord. Aan de overzijde van de autosnelweg is de weg opnieuw terug te vinden onder de naam Varsenareweg. In het centrum van Jabbeke heet de weg Dorpsstraat en dan verder Ettelgemstraat. In de buurt van de Roksempuut, kruist de Romeinse weg de grens met Oudenburg.

Het te onderzoeken terrein sluit aan op de Zandstraat en de kans op sporen was dus reëel. Nazicht in de Centrale Archeologisch Inventaris¹ bevestigt dit. Op verschillende plaatsen rond het te ontwikkelen terrein zijn in het verleden reeds archeologische sporen aangetroffen (zie figuur 4, CAI locaties zijn met een rode arcering aangegeven). De belangrijkste site in de omgeving is de site d'Hooghe Noene² gelegen langs de Zandstraat op zo'n 0,5 km ten noordoosten van het te verkavelen projectgebied. Bij de aanleg van deze verkaveling zijn opmerkelijk veel nederzettingssporen uit de vroege middeleeuwen aangetroffen. Verder werden ook de restanten van een grafheuvel uit de bronstijd en bewoningssporen uit de Romeinse periode opgegraven.

In de CAI wordt ook een vondst gemeld op het te onderzoeken terrein zelf. Bij het plaatsen van een waterreservoir voor de nieuw te bouwen serres begin de jaren '90, is onder andere een secundair doorboorde wandscherf van een grote Romeinse voorraadpot (dolium) gevonden tussen een hoeveelheid postmiddeleeuws (19de-eeuws) schervenmateriaal.

Ook uit de vroege middeleeuwen zijn nederzettingssporen langs de Zandstraat teruggevonden. Varsenare ontwikkelde zich in die periode rond twee belangrijke heerlijkheden, het "Hof van Varsenare" en het "Hof van Straten" (cfr. Hof van Straten nrs. 1-1A). Het "Hof van Varsenare" is verbonden met het geslacht van Varsenare, dat binnen het Brugse Vrije steeds belangrijke posities bekleedde.³ Van hieruit werd Varsenare geleid. Het "Hof van Varsenare" staat reeds afgebeeld op de Kaart van het Brugse Vrije van Pieter Claeissens naar Pieter Pourbus uit 1596-1597 (zie figuur 5). Ter hoogte van het te onderzoeken terrein, net ten oosten van de kerk, is er niets ingetekend op de afbeelding.

Fig. 5 Uittreksel uit de Kaart van het Brugse Vrije van Pieter Claeissens naar Pieter Pourbus uit 1596-1597 (© Musea Brugge, Groeningemuseum)

¹ Centrale Archeologische Inventaris of CAI, zie http://cai.erfgoed.net/cai_publick/index2.html

² HOLLEVOET Y. 2002: p. 161-189.

³ HOOFD E. (ed.) 2007.

Op de kabinetskaart van Ferraris uit 1777 wordt Varsenare met meer detail afgebeeld. Rond de kerk staat al wat meer bebouwing (zie figuur 6). Het te onderzoeken terrein wordt ingenomen door akkerlanden. Ook op de de Atlas der buurtwegen uit 1841 (zie figuur 7), is geen bebouwing te zien. Vermoedelijk zijn de gronden recentelijk ook grotendeels nooit bebouwd, maar steeds als akkerland in gebruik geweest.

Fig. 6 Uittreksel uit de kabinetskaart van Ferraris uit 1777 met een detail van het projectgebied (© www.ngi.be)

Fig. 7 Detail van het projectgebied uit de Atlas der buurtwegen uit 1841(© GISWest)

3. Bodemkundige achtergrond

Het te onderzoeken terrein bevindt zich op een complex van dekzandruggen wat zich vertaalt in relatief hoog gelegen en droge gronden. Het is precies op deze hoger gelegen zandrug in het landschap dat vanaf de prehistorie sporen van bewoning aanwezig zijn. De zandrug vormt de natuurlijke grens tussen de polders en de zandstreek.

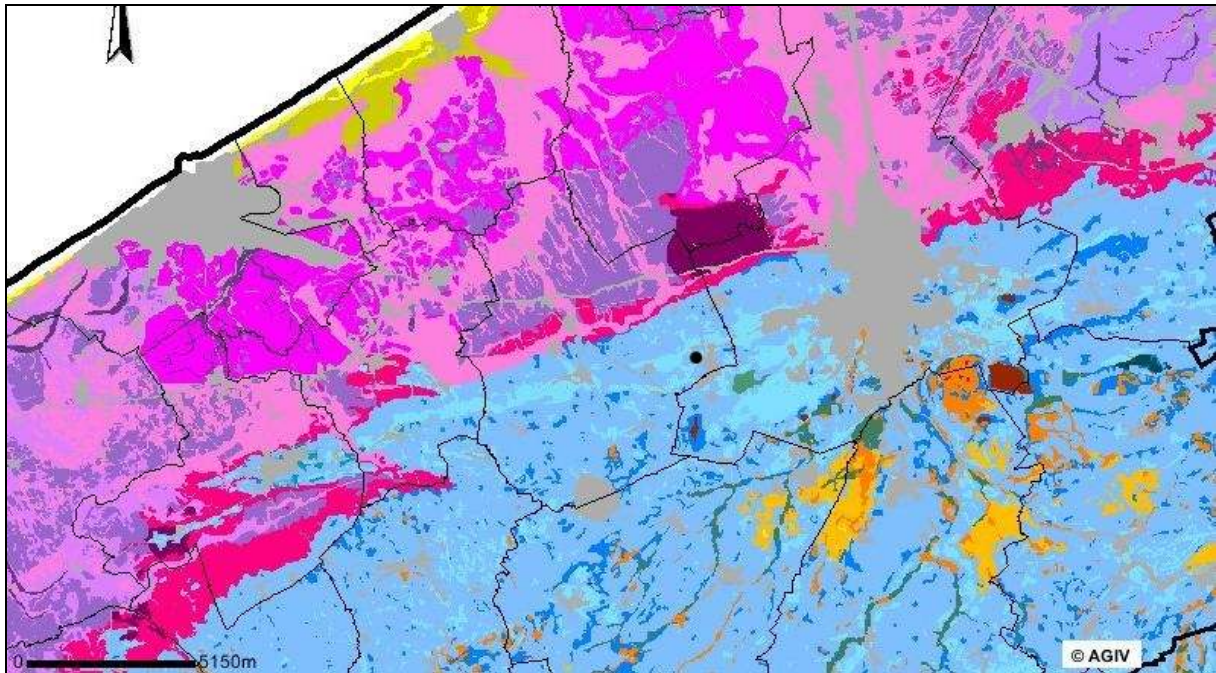

Fig. 8 Het projectgebied gelegen op een complex van dekzandruggen. (© AGIV)

Het proefonderzoek werd gestart op perceel 297c, een onbebouwd grasland. Op dit perceel werden 9 sleuven getrokken. In twee sleuven werden archeologische sporen aangetroffen. In proefsleuf drie, één paalgat met een diameter van 60cm en in proefsleuf 4 een concentratie van sporen waaronder een drietal paalgaten met dezelfde grote afmetingen en een kleiner. De grootte en het uitzicht van de paalgaten doet vermoeden dat deze teruggaan tot in de Romeinse periode en mogelijk teruggaan op een huisplattegrond. In zandgrond blijft van de oorspronkelijke paal niets bewaard. Enkel een verkleuring wijst op de kuil die ooit gegraven werd. Uit de constellatie van de sporen kan de oorspronkelijke opbouw van het huis achterhaald worden.

Fig. 10 Opeenvolgende paalgaten aangetroffen in proefsleuf 4 met kijkvenster ter hoogte van de sporen.

Vervolgens werden sleuven getrokken op perceel 292p waar vroeger een serre stond. Hier werden 10 sleuven gegraven. De meeste van deze proefsleuven waren negatief. Op de overgang naar perceel 326h2 werden in een aantal proefsleuven archeologische sporen aangetroffen. In proefsleuf 18 werd over de helft van de sleuf een greppel teruggevonden met een gemiddelde breedte van 35cm en oost-west georiënteerd. In proefsleuf 19 vonden we naast twee noord-zuid gerichte greppels, een paalgat met een diameter van 30cm.

Fig. 11 Proefsleuf 18 met greppel.

In de daaropvolgende proefsleuf 20, op perceel 326h2, vonden we opnieuw een concentratie van paalgaten waaronder twee met een diameter van min. 50cm en één van 20cm. Ook in proefsleuf 21 werden een tweetal paalgaten aangesneden. De vorm en aard van de sporen wijzen op een mogelijke datering in de Romeinse periode. Hoogstwaarschijnlijk maken deze paalgaten deel uit van één of andere constructie, een huis of een spijker (voorraadschuur).

Fig. 12 Concentratie van paalgaten in proefsleuf 20.

In proefsleuf 26, aan de meest noordelijke zijde van perceel 326h2 werd een ronde structuur met een diameter van 1.60m. Het spoor bevatte opvallend veel materiaal dat allemaal in de Romeinse periode te plaatsen is. Waarschijnlijk gaat deze structuur terug op een afvalkuil die in verband is te brengen met de paalgaten die in de onmiddellijke omgeving zijn teruggevonden.

Fig. 13 Ronde structuur met Romeins aardewerk teruggevonden in proefsleuf 26.

Fig. 14 Romeins aardewerk uit de ronde structuur in proefsleuf 26.

Op de percelen 292m en 327 werden nog een 18 proefsleuven getrokken. In deze proefsleuven werden geen archeologisch relevante sporen aangetroffen.

Op latere datum werd het proefonderzoek hernomen ter hoogte van de voormalige tennisterreinen. Gezien de omstandigheden (aanwezige bebouwing en aanwezigheid van een aantal containers), werd hier gekozen voor een aantal continue sleuven. In het totaal werden een drietal proefsleuven getrokken (proefsleuven 47 tot 49) maar zonder resultaat. Het terrein was hier sterk verstoord door bioturbatie en wortelgroei.

4.1.1 Conclusie

Op basis van het proefonderzoek werd beslist om een deel van het terrein aan een vervolgonderzoek te onderwerpen. Op onderstaande figuur is de op te graven zone met groen aangegeven. Op perceel 326h2 zal een vlak van 50 op 60m opgegraven worden en op perceel 297c een vlak van 20 op 50m verder onderzocht worden.

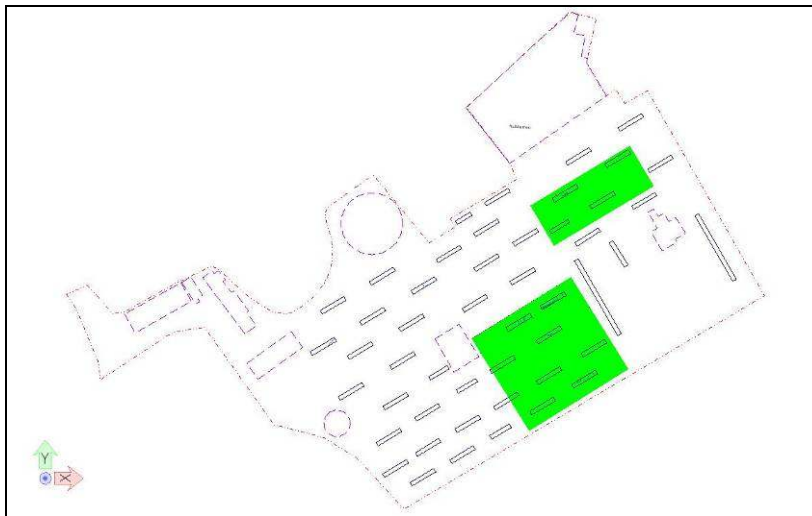

Fig. 15 Aanduiding van de zones die verder onderzocht zullen worden.

4.2 Opgraving

Vergunning Ruimte en Erfgoed 2009/388.
Uitgevoerd in de periode januari – april 2010.

In overleg met de verschillende betrokken partijen (projectontwikkelaar Durabrik, studiebureau Jonckhere en aannemer Verhegge) werd de opgraving in verschillende fasen uitgevoerd. Begin januari werd de zone ter hoogte van de wegenis eerst afgewerkt (met blauw aangegeven op onderstaande figuur, sleuf 1 met uitbreidingen). In maart werd het onderzoek verder gezet met de opgraving van de zones buiten de wegenis (met groen aangegeven, sleuf 2 tot 4).

Het onderzoek is in uitermate moeilijke weersomstandigheden (vorst en sneeuw) gestart en de hoge watertafel heeft ons parten blijven spelen. Uiteindelijk is beslist om ter hoogte van de op te graven zones een bronbemaling te plaatsen.

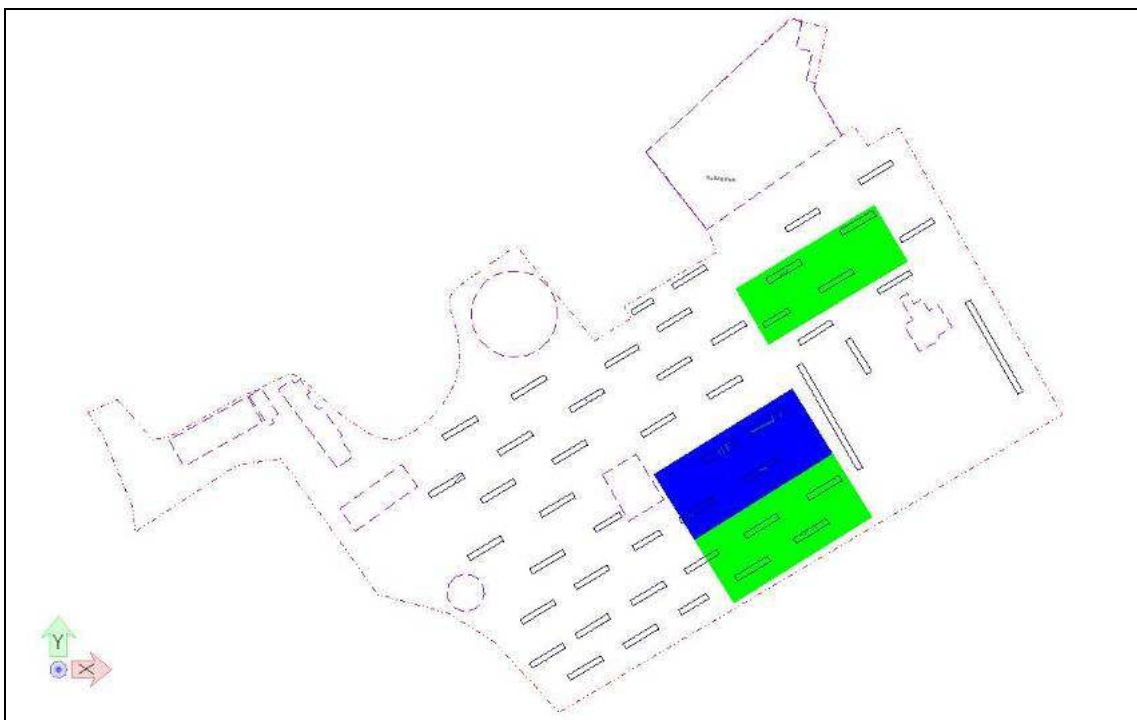

Fig. 16 Aanduiding van de fasering van de opgraving

4.2.1 Resultaten

4.2.1.1 Bewoningssporen

Uiteindelijk zijn vier sleuven opgegraven. Bij het openleggen van sleuf 2 tot 4 werd al snel duidelijk dat er minder archeologische sporen aanwezig waren dan verwacht.

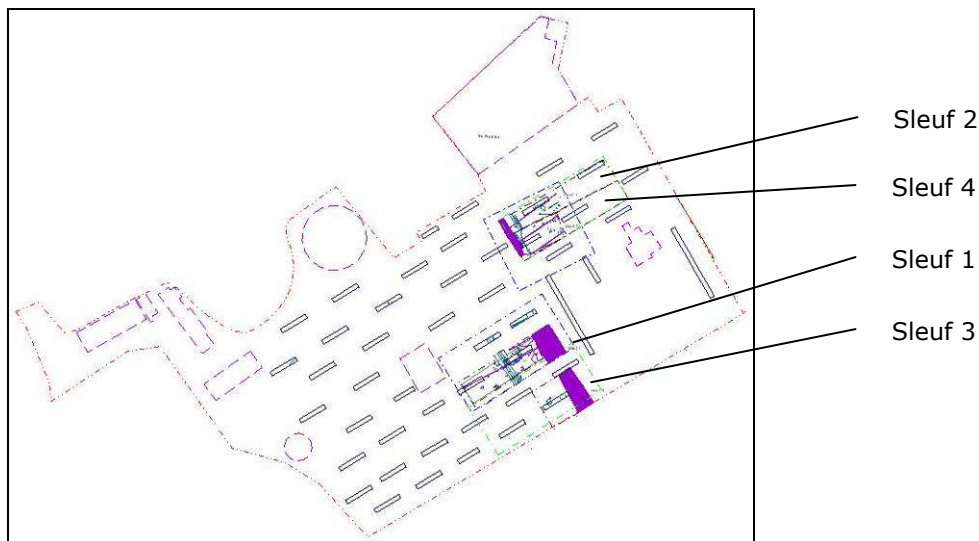

Fig. 17 Overzicht van de opgegraven zones en het uitgevoerd proefonderzoek.

Sleuf 1 heeft de meeste resultaten opgeleverd. In deze sleuf zijn naast een concentratie aan paalsporen ook een tweetal grachten aangesneden. De diepte van de paalsporen varieert van nauwelijks enkele centimeters tot zeventig centimeter diep. In sommige paalsporen was de positie van de paal nog herkenbaar in de verkleuring en kan er duidelijk een onderscheid gemaakt worden tussen de aanlegkuil en de paalkuil.

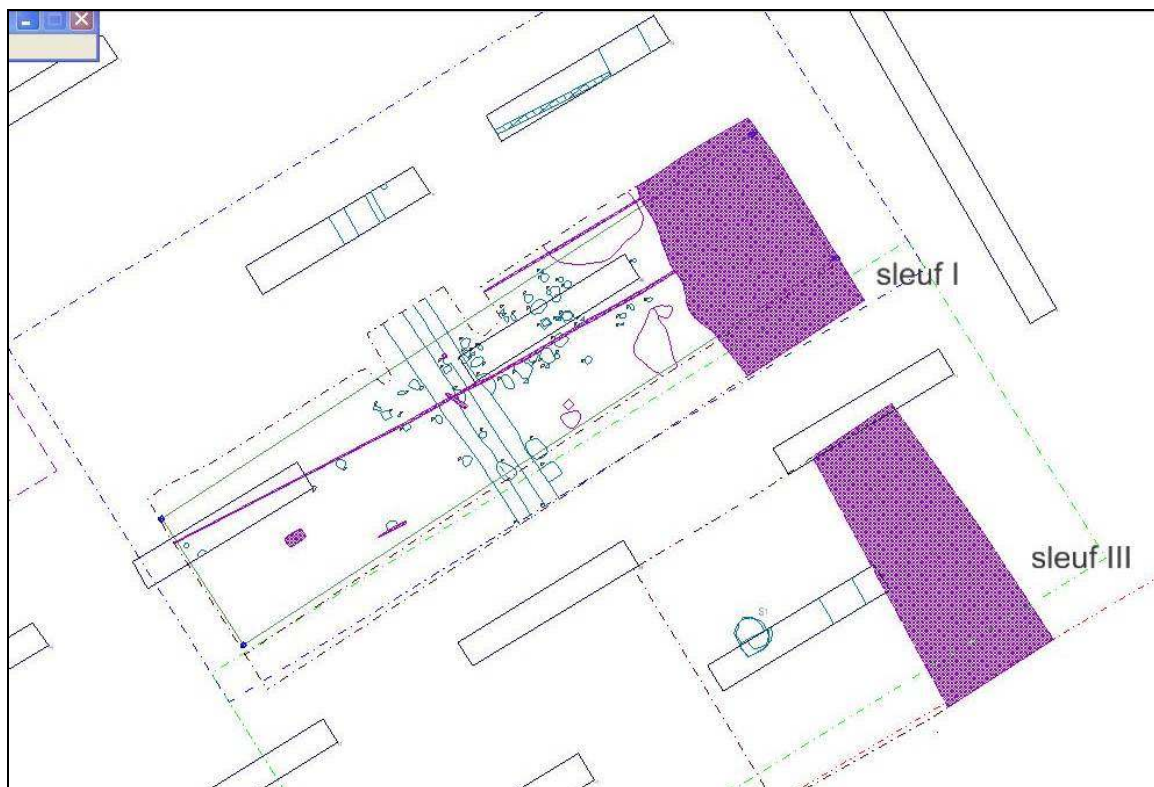

Fig. 18 Sporen opgetekend in sleuf 1 en de waterput in sleuf 3.

Alle sporen zijn in de Romeinse periode te plaatsen, van 50 tot 300 na Chr. De concentratie aan sporen gaat vermoedelijk terug op een gebouwtje (NO-ZW gericht) maar dit is slechts onvolledig bewaard gebleven. Vermoedelijk gaat het hier om een eenschepig gebouw met op de korte zijden de diepste paalsporen waar de nokbalken werden geplaatst. Een deel van de paalsporen die tot de concentratie behoren wordt duidelijk oversneden door twee grachten die in de periode 100 tot 300 na Chr. kunnen worden geplaatst.

Fig. 19 Coupe van spoor 31 aangetroffen in sleuf 1, de positie van de paal is nog herkenbaar in de verkleuring.

Centraal in de concentratie aan sporen, is een spoor aangetroffen (spoor 40) met heel wat houtskool in en onderaan verbrande leem. Rond dit spoor bevinden zich ook nog andere sporen die een andere opvulling vertonen dan de grotere paalsporen die tot het gebouw behoren. Misschien houden die eerder verband met bepaalde (huishoudelijke) activiteiten.

Fig. 20 Coupe van spoor 40 met houtskool en verbrande leemvlek onderaan.

Over de volledige lengte van de sleuf zijn smalle recente greppels teruggevonden die teruggaan op een recent aangelegd drainagesysteem.

Aansluitend op sleuf 1 werd sleuf 3 uitgegraven. In deze sleuf werd enkel een diepe kuil, die als waterput (spoor 1) werd geïnterpreteerd, aangetroffen. Opvallend was de afwezigheid van een beschoeiing. Aan de hand van de gelaagdheid (wegens inspoeling) in de opvulling kan gesteld worden dat deze kuil toch een langere periode heeft open gelegen. Vermoedelijk was er oorspronkelijk een houten beschoeiing aanwezig die ervoor zorgde dat de waterput niet kon inkolven. Bij het in onbruik raken van de waterput, werd de houten beschoeiing vermoedelijk gerecupereerd, waardoor er geen restanten van

werden teruggevonden. Uit de waterput werd veel aardewerk gerecupereerd. Voornamelijk handgevormd Romeins aardewerk dat plaatselijk geproduceerd werd maar ook luxeaardewerk zoals *terra nigra* geïmporteerd uit Noord-Frankrijk en gevernist aardewerk uit Keulen. Er zijn vijf stalen voor pollenanalyse genomen die kunnen helpen bij de reconstructie van de natuurlijke omgeving rond de waterput. Behalve de waterput (bewaard tot op een diepte van 1m30) zijn in sleuf 3 geen sporen aangetroffen. Tijdens het proefonderzoek werd een restant van een gracht aangesneden, parallel aan de twee grachten aangetroffen in sleuf 1. Bij het openleggen van sleuf 3 werd de gracht niet meer teruggevonden.

Fig. 21 Coupe van de waterput aangetroffen in sleuf 3.

Het aantal archeologisch relevante sporen in sleuf 2 en 4 was beperkt. Het oostelijk deel van deze twee sleuven was sterk verstoord. In beide sleuven werden 16 paalsporen aangetroffen (zie figuur 22). Daarnaast werden nog 8 oppervlakkig bewaarde sporen aangetroffen, die als paalspoor werden geïnterpreteerd. In sleuf 2 lagen de paalsporen eerder willekeurig in het vlak. In sleuf 4 bevonden er zich twee paalspoorconcentraties. Slechts uit één concentratie kon een patroon van een spijker worden afgeleid (zie figuur 23). Deze vier paalsporen hadden ongeveer dezelfde diepte en een gelijkaardige opvulling. Enkel S107 was deels verstoord door de aanleg van het recente drainage-systeem. Aangezien de configuratie van deze sporen eerder een trapeziumvorm vertonen, moet er zeer voorzichtig worden omgesprongen met deze interpretatie.

Naast de hierboven besproken paalsporen zijn ook de restanten van een gracht en greppel aangetroffen. Alle sporen zijn opnieuw in de Romeinse periode te plaatsen.

Fig. 22 Coupe van paalspoor S100 in sleuf 4.

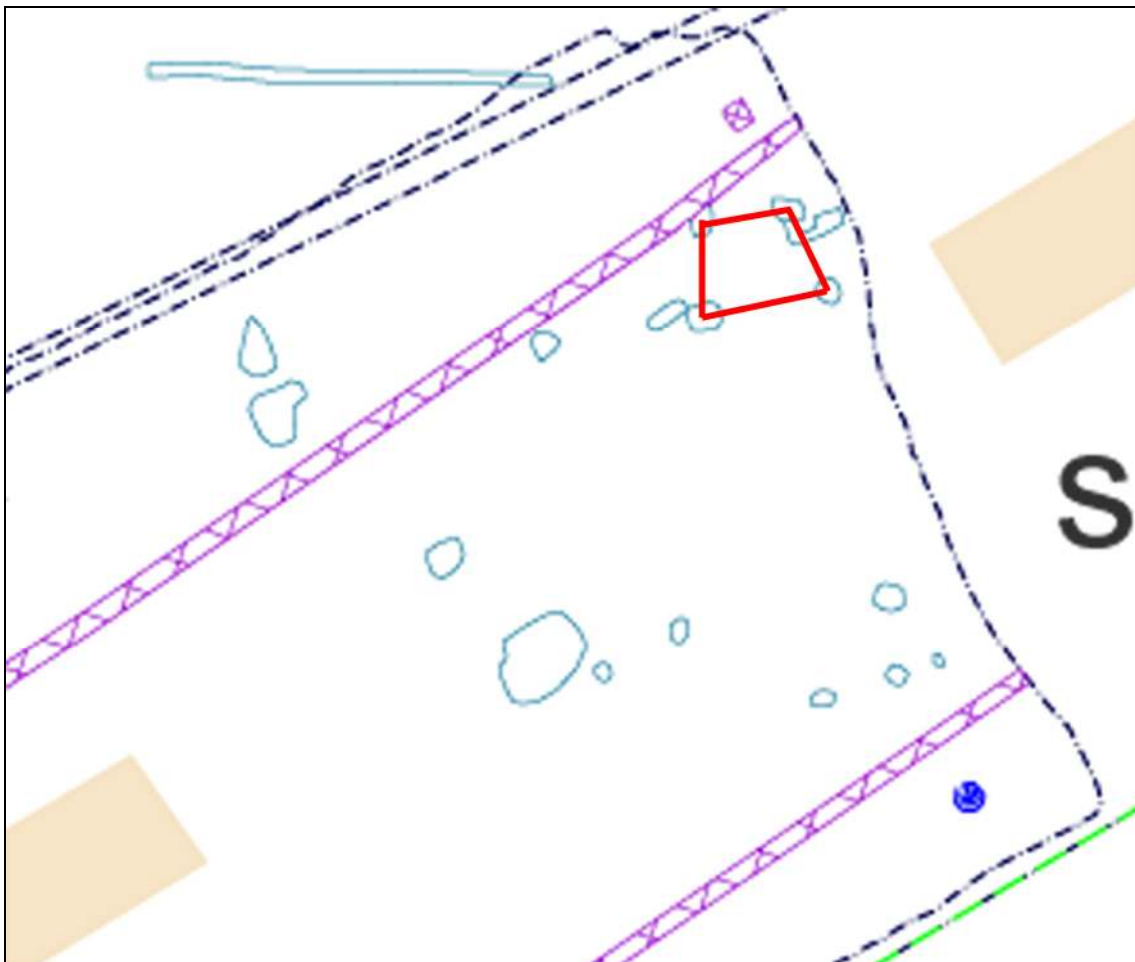

Fig. 23 Detail van sleuf 4, met aanduiding van een mogelijke spijker (rode lijnen).

4.2.1.2 Het aardewerk

De materiaalgroepen

In totaal werden 284 scherven Romeins aardewerk opgegraven.

Wanneer we dit aardewerk gaan bestuderen komen we tot de vaststelling dat de ruime meerderheid (217 scherven) of 77 % van het totaal behoort tot het zogenaamd lokaal vervaardigd handgevormd aardewerk. Het vormenspectrum van deze materiaalgroep bestaat voornamelijk uit potten of bekers. De tweede meest voorkomende groep is met 11% deze van het reducerend gedraaid aardewerk met 32 scherven. Deze aardewerkgroep bestaat voornamelijk uit bekers en potten.

De *terra nigra* is met 20 scherven of 7% aanwezig. De scherven zijn tot een drietal vormen te herleiden: een bord van het type Deru A42, een napje en enkele bekers, waarvan één op hoge voet. Op basis van het baksel kan als productieregio Noord-Frankrijk worden bepaald (de zogenaamde Noordelijke groep).

De groep van het oxiderend gedraaid aardewerk is met 12 scherven of 4% vertegenwoordigd. Het vormenspectrum van deze categorie bestaat voornamelijk uit kruiken en kruikamforen. Enkele scherven zijn afkomstig van de productieplaats Keulen. De andere aardewerkcategorieën zijn slechts minimaal aanwezig en vertegenwoordigen samen amper 1% van het totaal aantal scherven. Het betreft twee scherfjes van een voorraadpot, ookwel *dolium* genoemd en een klein randfragmentje van een beker in gevernist aardewerk van het type Niederbieber 32c. Deze beker werd geproduceerd te Keulen.

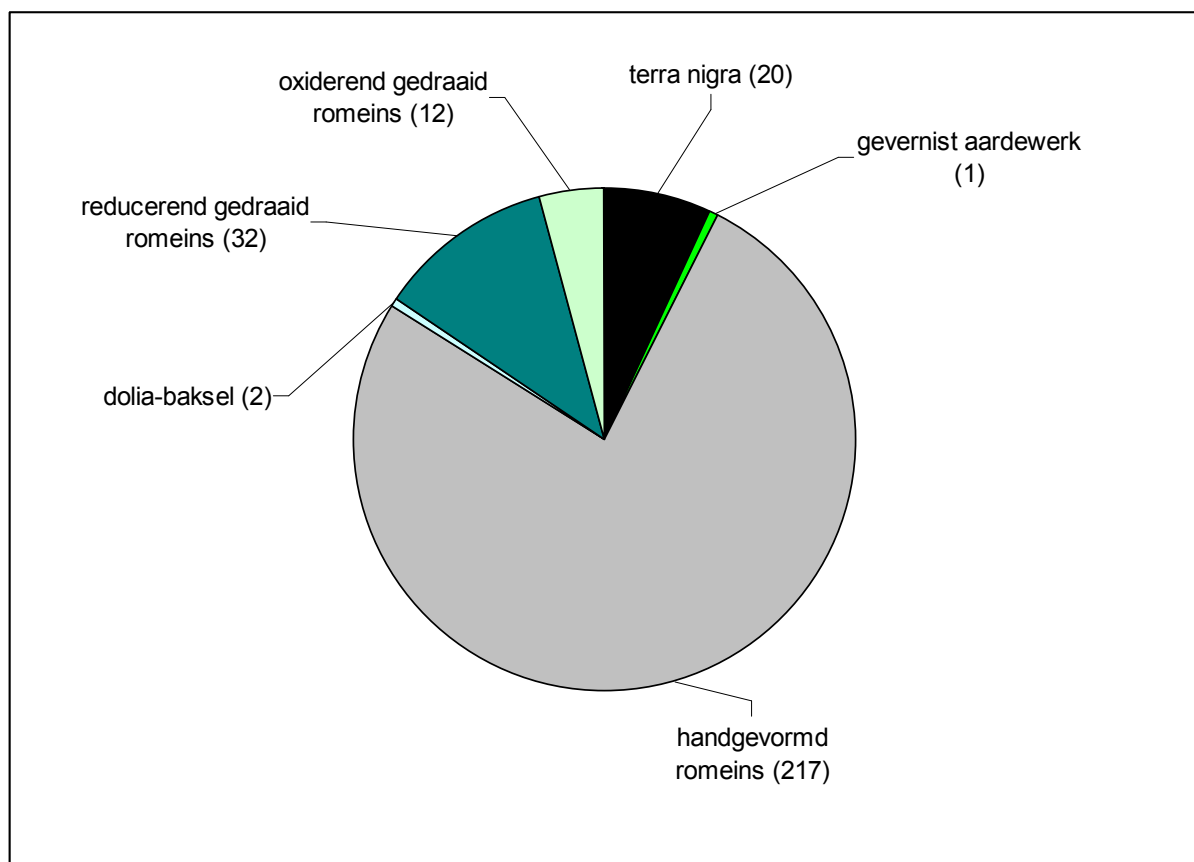

Fig. 24: Weergave van de verhoudingen per categoriesoort van het Romeins aardewerk op basis van het schervenaantal.

4.2.1.3 Conclusie

De opgraving heeft minder sporen opgeleverd dan verwacht. Alle sporen zijn duidelijk in de Romeinse periode (50 tot 300 na Chr) te dateren en zijn binnen een agrarische context te plaatsen. We kunnen de aangetroffen sporen interpreteren als de restanten van een eenschepig gebouw met wat sporen van huishoudelijke activiteiten. Mogelijk bevond er zich nog een spijker op de site.

5. Algemeen besluit

Naar aanleiding van een nieuw aan te leggen verkaveling aan de Oude Dorpsweg in Varsenare (gemeente Jabbeke, provincie West-Vlaanderen), heeft Raakvlak in samenspraak met de projectontwikkelaar NV Durabrick een archeologisch onderzoek uitgevoerd.

Om bij de start der werken niet voor onaangename verrassingen te komen staan, is in een eerste fase begin december 2009 een proefonderzoek uitgevoerd. Het doel van het onderzoek was het inventariseren en waarderen van potentiële archeologische resten, die door de geplande werken zullen worden verstoord of verdwijnen. Deze resultaten worden geëvalueerd teneinde het voordien ongekende, archeologisch potentieel in de bodem vast te stellen en indien nodig een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving aan te bevelen.

Op basis van het proefonderzoek werden bepaalde zones uitgelicht die een verder onderzoek vereisten. Het vervolgonderzoek werd zo ingepland dat de start van de inrichtingswerken voor de verkaveling niet in het gedrang kwam. In een eerste fase begin januari 2010 werd het onderzoek ter hoogte van de geplande weg en is uitgevoerd. In maart – april werd de tweede fase van het onderzoek afgerond.

De opgraving heeft minder sporen opgeleverd dan verwacht. Alle sporen zijn duidelijk in de Romeinse periode (50 tot 300 na Chr) te dateren en zijn binnen een agrarische context te plaatsen. We kunnen de aangetroffen sporen interpreteren als de restanten van een eenschepig gebouw met wat sporen van huishoudelijke activiteiten. Mogelijk bevond er zich nog een spijker op de site.

6. Bibliografie

HOLLEVOET Y. 2002: d' hooghe Noene van midden Bronstijd tot volle Middeleeuwen. Archeologisch onderzoek in een verkaveling langs de Zandstraat te Varsenare (gem. Jabbeke, prov. West-Vlaanderen), *Archeologie in Vlaanderen* 6 - 1997/1998, 161-189.

HOOF T E. (ed.) 2007: Inventaris van het bouwkundig erfgoed, Provincie West-Vlaanderen, Gemeente Jabbeke, Deelgemeenten Snellegem, Stalhille, Varsenare en Zerkegem, *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen WVL35*, (onuitgegeven werkdocumenten).